

Duduia Margareta

V.

De-altminteri frumoase lucrurile acestea cimpenești, — dar eă, drept să-ți spun, începusem a mă plictisi. O vreme mă ducea copila la biserică, dar lui Dumnezeu nu mă puteam ruga. Era zgomot prea mare. Auzeam neconținut cîntări pe nas, și părintele Ion, cînd citea evanghelia, avea un obicei cam ciudat: întrebuinta unul din degetele-î groase drept curățitor pentru partea mai ieșită a feței sale. — Mergeam cu trăsura la cîmp, vedeam cum se fac sămănăturile pe întinderi nesfîrșite, în fierberea căldurii. Imi plăceaă miniile lui cuconu' Tudorache. Pe mică pe ceas se aprindea. Il auzeam strigînd acū ici, acū dincolo, se repezea cu cravașa, cum era călare, lua în pieptul calului pe-un sătean și-l plesnea repede de citeva ori. Omu-și infunda capu 'ntre umeri, apoi răminea singur la marginea brazdei negre și-și ștergea încet fruntea de sudoare.

„De ce l-ai bătut, tată? zicea fetița încet, și parcă i se adunau în priviri întrebări, muștrări, mihniți.

— Altfel nu-î de chip! striga repede cuconu' Tudorache. Altfel îți sar în cap... În privința aceasta eă sînt cu obiceiurile vechi, eă imi am convingerile mele, ideile mele...“ Pe urmă zimbea fetiței: „Las' că-î trece, n'ai grijă... Și-î dau eă de-un păhar de rach iă... Uită... Așa-s eă...“

Fetița nu răspundea. Mă ducea la trăsură și moș-lie își purta domol fugarii prin pîrloage întăiă, apoi pe drumeagurile de țărînă.

La sfîrșitul lui Mai sosi domnu' Costică dela Iași; în Iunie veni și Petrișor, mai încrunțat, mai important decît oricînd, cu pletele crescute și c'o păreche de ochelari pe care și-o urca des pe nasul mic, cercînd să ne deprîndă, foarte serios, cu această schimbare în înfățișarea lui.

Acuma, la masă, sub bolta de viță, începuse a fi oarecare veselie. Stăteam de vorbă cu Costică, care-mi povesteă așa de multe lucruri nostime, care erau o neconținută surprîndere pen-

tru mine; duduia deodată începu a se înțelege cu Petrișor. Vorbeau despre cărțile lor, discutau cu patimă, cu aprindere, li se inflăcărau ochii. Mititelul acela de paisprezece ani care purta părul mare, se uita crunt și cerca să-și îngroașe vocea, vorbea neconștient de convingeri, dădea din mină și arăta să fie un suflet pornit de pe acuma. Și asta plăcea fetei. În privința asta erau de-o măsură.

Costică nu era de loc pornit. El fuma o țigară, bea o cafea și spunea o intimplare nostimă, urmărindu-și rotocoalele de fum albăstriu în umbra liniștită.

Și 'ntr'un rind tresar dela locul meu, dela fereastra-mă cu flori, uimită. Se auzeau duruiră, tropote, sunau clopotele cailor vesel. Mă aplec printre flori și văd trei trăsuri cu lume. Eram să dau drumul unui strigăt. În trăsura dela urmă doi tineri zimbeau și-și innălțau pălăriile de paie: Crivăț, Artur Crivăț și Dumitru Pontescu,—un băiat frumușel și bun care stătuse un an la Paris, care stăpinea o avere respectabilă, dar care, mie cel puțin, mi se părea cam sfios, mai sfios chiar decât Artur Crivăț. Venirea lor m'a inveselit deodată. În trăsurile celelalte două dinnainte veneau prietini de-ai boierilor. Dădeau din mină, arătau fețe vesele,—și printre cucoane cunoscuți pe doamna Ecaterina Bălușescu aceea pe care nu pot eu s'o sulăr, aceea care nu se uită niciodată la mine, care privește parcă în sineși, parcă se coboară în sufletu-i mareț înfășurat într'o mindrie de ghiată.

Indată începu zgomot în coridoare. Se auzeau risete vesele; întrebările se încrucișau repezi. Boerii noștri parcă de zece ani se despărțiseră de lume, și acum parcă veneau prietini din cine știe ce depărtări și-și găseau fericiti în casa lor largă, în livezile lor, între pădurile umbroase.—Pentru mine firește era slirșitul plictiselei ce-și începuse furișarea în sufletul meu.

Gavril bucătarul și cu vre-o doi copilandri se repeziseră ca hultanii între paseri. Deodată începu larmă în ogradă; și cucoana Irena își suflecă minicile și se pregăti de plăcinte.

„Domnișoară Amalie! strigă Costică. De-acu avem să începem niște petreceri, să se ducă pomina...”

Petrișor umbla grav de colo, colo, cu minile la spate. El părea foarte plictisit.

„Și eu sint bucuroasă, vorbi fetea. Acu m'am inzdrăvenit... O leacă de zgomot are să-mă facă bine.”

Prinzul a avut un desăvirșit succes. Gavril aduse, ținind-o la înălțimea frunții, o farfurie mare de puț cu smintină.—La urmă, puți fripți în țigle, rumeni ca aurul, stîrniră bătăi din palme. Și vinul rece din pivnița adincă de patruzeci de trepte sfîrșia și zvîrlea scînteii din păhare.

După masă începu o partidă lungă de *croquet*. Și'n amurg mă despărții de zgomot, împreună cu duduia Margareta și cu Crivăț,—și o luarăm incet pe potecă, spre iaz.

Domnul Crivăț părea gînditor, părea melancolic. Privea pe

sub poala livezii, prin praful de aur a luminișurilor. Il întreb c'un zimbet :

„Domnule Crivăț, de ce ești așa de gînditor?...”

El începe să ridă :

„Tare frumoase locuri, șoptește el. Le-am mai văzut eu odată... Pe urmă, drept să vă spun, imi era dor și de dumnea-voastră... Nu v'am văzut cam de mult...”

— Bine-ai făcut c'ai venit, zice duduia Margareta. Nici nu m'așteptam să te văd. Credeam că ne-ai uitat...

— Asta nu, asta nu se poate!...” zise repede Crivăț. Și cum mergeam cu pasuri line, mă privi cu un suris plin parcă de multe înțelesuri.

Cele ce-î spun eu aici, prietino, poate nu vor mai ajunge până la tine. Lumina care mi se strecură deodată în suflet, căldura care-mi pătrunse în simțuri, — deschiseră în juru-mi o zare de fericiri. Niciodată n'am bănuit, în pribegia mea, că voiu mai avea parte de nădejdi, de visuri. Cu amintirea unor zile de altădată mă mai mîngaiam în ceasuri de singurătate; cu amintirea aceia înduram vorbe și priviri care mă răneau, căci ea imi aducea pacea, măcar cîteva clipe de pace! Și acuma iată, într'o privire, în lumina unei priviri, vedeam deslușit putința unei nouă primăveri. Cu sufletul mișcat păseam alătura de el. În sufletul meu deodată parcă se făcu tăcere. Sufletul meu aștepta.

„Ce frumos e lacul!” zise Artur Crivăț, și ne oprirăm lingă opust. În luminile și umbrele amurgului, iazul mi se părea și mie mai frumos. Avea ceva misterios, în lumina care plutea în aer deasupra lui, în umbra care curgea parcă pe deasupra luciului.

„Îți aduci aminte, duduie Margareta? întrebă tovarășul meu. Acu cinci ani am fost amîndoi până aici... Pe-atuncea îți era cam frică... Erai o copilă...”

— Dumneata erai un bărbat foarte sforos pe-atuncea!” vorbi veselă fetița, și tustrei începurăm a ride.

Supt răsfirarea unei sălcii, stătea neclintită barca cea nouă de care ne vorbise cuconu' Tudorache. „Hai, să ne plimbăm cu barca, zisei eu deodată. Eu pot să minuiesc și lopețile dacă voiți... În copilăria mea am umblat pe lacurile noastre... Am umblat și mai tirziu...”

— Dumneata trebuie să ai frumoase amintiri de pe-acolo, domnișoară Amalie, zise Crivăț.

— Am și amintirea unor oarecare dureri,” vorbi eu, parcă numai pentru dinsul, privind-l lung.

Dar fetiței îi era frică de apă. Ea nu voia să intre în barcă. „Eu nu merg, eu nu pot să sufăr apa... Nu înțeleg de ce, dar nu pot!”

— De ce, duduie? zise Crivăț. Doar ești cu mine, imi pare rău...

— Nu pot, nu pot...” vorbi ea repede, făcînd gesturi de respingere. Și i se aprinseră obrajii.

Dar în mine creștea dorinți, creștea doruri nedeslușite;

parcă-mi creștea puterea. Simțeam un fel de mândrie. Coborîi repede pajiștea și sării în luntre. Inima începu a mi se zbate în piept.

„Ce faci, Domnișoară Amalie? unde te duci?” zise Crivăț. Și mie îmi trecu ca o ceață pe dinnaintea privirilor. Trăsei lopețile spre mine, și, întoarsă cu fața spre tovarășii mei, pornii. Mă cumpănii de două ori îndărăt. Undele se increțiră cu licăriri. Mă depărtăi de mal. Simțeam cum mi s'a urcat în obraji singeferbinte.

Apoi mi se limpeziră privirile. Pluteam încet. Adierii line mă răcoareău. Crivăț și duduia, rămași pe pajiștea verde, întunecoasă, se uitaă după mine, mă urmăreău. Vorbeău. Glasurile lor n'ajungeău până la mine. Fetița privea drept înaintea. Crivăț sta întors puțin spre ea. Fetița îmi făcea semne cu mâna: îmi făcea semn să mă'ntorc. Mă salută și Crivăț de două ori, larg, cu pălăria. Intoarsei barca. Și cind sării pe mal, inviorată, îmi ieșiră înaintea, cu admirație.

„Asta n'ași fi crezut-o niciodată, domnișoară Amalie!, zise Crivăț. Mărturisesc că eram mândră. Iar duduia, bucuroasă, mă apucă de mijloc și-și plecă fruntea pe umărul meu:

„Niciodată, domnișoară Amalie, n'ași putea să am curajul tău...”

Merserăm o vreme pe pajiștea de deasupra lacului și asfințitul trimitea în ulmii răsringerii singeroase. Tăceam. Din cind în cind priveam spre Crivăț. El zimbea; îmi zimbea. Iar duduia Margareta tăcea cu o privire ațintită în care nu era tristețe și care totuși părea înlăcrimată. Ce are? mă gindeam eu. Ea e o copilă. Poate să fi băgat de samă un schimb de priviri între mine și tovarășul nostru. Se poate. Și începuî să o cercetez cu luare-aminte. Se prefăcea că nu mă vede, ori chiar nu mă vedea și era în adevăr cufundată în cugetări.

„Ce ai, duduie Margaretă? de ce umbli așa tăcută?...”

La întrebarea mea tresări și întoarse capul cu un zimbet blajin.

„Mă doare capul, domnișoară Amalie, n'am nimic altceva...”

— Atuncea să mergem acasă. Incepe a se întuneca. Pe urmă-i și răcoare...”

Crivăț ne dădu cite un braț: duduia la stnga, eu la dreapta. Și pe alei de liliaci, prin livezi, pornirăm repede spre casă.

Nimenea nu rostea un cuvânt. Era între noi o taină. Era și'n mine o taină,—care-mi umplea de fericire ființa întreagă.

22 Iunie.

Ce s'a petrecut oare de-mi pare lumea mai bună? Ce s'a întâmplat cu inima mea? De ce mi se umpleău ochii de lacrimi astă-noapte, cind mă gindeam clipă cu clipă la toate cite mi s'aău întâmplat din amurgul acela cind, pe malul iazului, am înțeles din ochii lui fericirea mea? Aceasta este fericirea mea, s'a sfârșit! Cu durere, cu jale, ca un avar, mă grămădesc asupra co-

morii mele. In lumea asta mare, m'aũ bătut vinturi, m'aũ înțepat spină; am ajuns și eu un ceas de pace pentru biata inimă!

Astă noapte am stat cu ochii deschiși mari în necunoscut, și toată viața mea din trecut mi s'a perindat pe dinnainte, pentruca să văd că zădarnic am trăit-o. Am revăzut căsuța săracă de departe, din munții noștri, am văzut iar zilele necăjite de odinioară, pe tata hursuz, pe mama chinuită de grija copiilor; am văzut școala dela care mi-a rămas amintirea răcelii zidurilor de piatră; și tirgul în care ne-am strămutat îl văd, și o prietinie trecătoare, o adiere de tinerețe prin suflet... Toate s'aũ dus, toate cad în mormintul lucrurilor ce nu mai sint. Lacrimile mele de odinioară nu mai sint; bucuriile de odinioară s'aũ irosit. Brațele mele ar stringe cu sete, ar incremeni locul pentru o veșnicie, numai ceia ce este. Pălăriile mele vechi, hainele roase, și bietul meu cufăr jupuit, rănit și trintit de atitea ori... Toate aũ avut un rost, toate aũ un loc în viața mea; mi-s dragi ele, mi-s dragi și năcazurile ce-aũ fost,—căci cu ele am trecut, cu ele am venit și am ajuns la ceasurile acestea fericite! Nu, acuma văd că n'am trăit zădarnic viața din trecut. Ea a fost un drum de negură,—și acuma am ajuns în grădini înflorite, în care sufletul meu aude și pricepe cîntările vieții.

„Il iubesc! il iubesc!“ șopteam eu prin întuneric, cu ochii mari deschiși.

Intr'o zi, alaltăeri, s'a apropiat de mine cu grabă mare. Eram cu letița.

Zice: „V'am căutat o mulțime... Unde-ați fost?...“

— Aici, aici am fost... răspunde rîzind ușor Margareta.

-- Și noi te-am căutat pe dumneata și nu te-am găsit“, zic eu. Și ochii mei desigur îi spunea o mulțime de lucruri. Și mergem tustrei domol prin colțul acela de livadă, și el tacea. Dar îl înțelegea sufletul meu.

Eri-seara ne-a găsit în colțul cel mai întunecos al cerdacului. Avea un zimbet de stînjnire:

„Mă primiți și pe mine?... Pontescu s'a pus să joace *pichet* cu cononu Tudorache, și eu m'am gîndit: Ce să fac? Unde să fie domnișoara Margareta?... Și domnișoara Amalia?...“

Mă gindeam: „E vorba numai despre mine...“ Dealtminteri Margareta e o copilă. Ea abia a deschis ochii asupra vieții.

Și s'așază pe un scaun în fața noastră. În capătul cellalt de cerdac e lumină puternică de luminări; s'aud glasuri. Incolo, întuneric adînc. Departe numai, pe un deal clipește un loc al muncitorilor. Și sus, pe cer, tresar stelele, ca niște luminiți purtate de vinturi.

Stăm așa, fără cuvinte. Vin zgomote domoale din sat, arare. O frîntură de cîntec a pornit undeva, departe, apoi a conținut. Trec aburiri de răcoare, ca mîngieri,—ș'aduc mirezme de flori sălbatice.

Tăceam așa—și eu simțeam că-l iubesc. Il priveam prin întuneric. De-ași fi fost singură cu dînsul, i-ași fi întins brațele

și el desigur că mi le-ar fi cuprins. De-ași fi singură cu dînsul, mă gîndeam,—poate mi-ar spune numai un singur cuvînt; dar poate nu mi-ar spune nimic; s'ar alătura numai de mine, mi-ar trece un braț prin jurul mijlocului, mi-ar apuca o mînă, și-ar alătura capul lui de al meu; i-ași simți cu inima mea tremurul inimii lui; ași simți în mine beția fără nume; mi-ar adia pe buze șoapte de dragoste, și încet-încet i le-ași strecura la ureche; nu i-ași cere sărutări, dar ași tresări pînă în cele din urmă sîmbînd cînd le-ași simți pecetea de foc...

Parcă nu mă mai înțeleg. Erî, am întîlnit pe cucoana Ecaterina Bălușescu și i-am suris,—desigur că aveam ceva mărêț și eû, ceva învingător în înfățișare și'n priviri, căci s'a uitat uimită la mine.

Ș'aseară, pe cînd eram în odaia fetiței, pe cînd ne făceam lecțiile noastre,—deodată am conținut amîndouă. Cel puțin eû nu-mi mai aduc aminte de nimic. Nu știu ce-i spuneam. Nu-i mai auzeam cuvintele. Tăceam amîndouă. M'am trezit în tăcerea aceea ș'am tresărit.

„Ce-i? am zis. Unde-am rămas? ce facem?...”

— Mă gîndeam!...” îmi răspunse fetița și-mi zimbea cu tristețe.

Și eû cugetam, privind-o: Ah! de-ai ști cit de fericită sînt! Dar nu i-am spus nici-un cuvînt. Nu pot să spun nimănuî nici-un cuvînt. Iubirea mea e singuratică, iubirea mea e tăcută,—și cu atît e mai arzătoare cu cit caut să mă stăpînesc față de toți. Numai lui îi voiû vorbi. Minî poate mă va căuta și mă va găsi singură. Va trebui să fug, să părăsesc și pe Margareta, să fiu undeva singură, să-l chem cu gîndul, cu sufletul, și el să vie, să se strecoare printre tufișuri cu sfială, să dea două crengi la o parte, să-î vad ochii lucind, să se strecoare lîngă mine, să ingenuche lîngă mine. De mult, de mult mi se pare că aștept ceasul acesta cînd voiû fi a lui.

Și stam singură în odaia mea, noaptea, și mă gîndeam așa. Tot singură sînt ș'acuma. Și pentru mine singură scriu,—căci acuma sînt incredințată că mărturisirile acestea sînt cuprinse într'o scrisoare fără adresă...

VI.

...Cădeam de undeva, ca o pasere cu aripa frîntă, care vine învîrtindu-se spre pămînt. Cade și întinde gîtul spre văzduh și ochii triști spre soare. De bună samă că m'a cuprins un vîrtej de nebulie. Nici nu mai țin bine minte cum s'aû întîmplat lucrurile.

Am intrat în odaia Margaretei, seara. Am intrat ca de multe-ori. Era un obiceiû. Schimbam cîteva vorbe, ne aminteam unele întîmplări ale zilei. Rare-ori stăteam mai mult.

La țară, zice că oamenii se culcă de vreme. Odată cu găinile, cum spune cuconu' Tudorache.

Am intrat. Am găsit-o neliniștită. Era cu ochii înroșiți. Se plimba prin odaie. Cînd am intrat eă, nu s'a oprit. A părut deocamdată că nu mă vede. S'a întors deodată în loc și m'a țintit lung. Parcă voia să ia o hotărîre. Se așază pe marginea divanului. Imi zise cu un zîmbet silit:

„Domnișoară Amalie, vină coalea... Șezi lingă mine...”

M'am așezat lingă ea. Privirea îi era neagră, apăsătoare.

„Domnișoară Amalie, zise încet Margareta, deodată. Și la sunetul vocii ei tresării. Voiam să-ți spun de mai multe zile ceva... Credeam că ai înțeles... Te vedeam așa, cu o privire ciudată, am crezut că înțelegi ceva în mine, în sufletul meu... Trebuie să fi înțeles, domnișoară Amalie, nu se poate să nu fi înțeles... Ții minte, în ziua aceia cînd ai sărit în luntre și te-ai dus pe iaz... Numai zece minute ai lipsit de lingă mine... Atuncea Artur... atuncea Crivăț s'a întors spre mine puțin... Mi-a spus că vrea să-mi mărturisească ceva,—și mi-a mărturisit că mă iubește... Nu mă așteptam la asta... Am tresărit, am amețit... Mi-a spus că mă iubește de mult, de astă iarnă... Ce puteam să zic eă? Ce puteam să fac, domnișoară Amalie?”

Mă privea țintă, cu ochii arzători.

Eă, în fundul sîinței mele am simțit o surprare. Ași fi voit să gem, cu groază. Inima dintr'odată începu să mă chinuiască. Inchisei ochii; ceafa prinse a mă durea, o durere surdă, ca după o lovitură de măciucă. Abia am bolborosit:

„Ce pot să spun eă, domnișoară Margareta? Ce pot să spun? Eă nu pot să-ți spun nimica... Eă în viața mea niciodată n'am iubit, eă am urit oamenii, Margareta, dar de iubit n'am iubit. Eă am fost o ființă nenorocită...”

Și fără să vreaă mă oprii. Lacrimile în curgeaă în lungul obrazilor.

Copila mă privea speriată. Imi apucă minile între degetele ei fierbinți:

„Domnișoară Amalie, de ce plîngi?...”

— Așa mi-a venit... (Mă hotăram să fiu tare; scrișneam din dinți). Dar nu, n'am nimica, nu te teme... Sînt mișcată... Imi vorbești despre dragostea ta... Spune, spune-mi cum a fost? Tu îl iubești? Spune; așa-i că-l iubești? Nu i-ai spus niciodată, dar așa-i că-l iubești?...

— Nu i-am spus, vorbi Margareta,—dar am să-i spun... Ș'am să-i mai spun... Ce pot eă să-i spun?... L-am aminat... Azi dimineață m'a oprit, și mă ruga cu ochii... Imi spunea... Duduie Margareta, spune o vorbă... Acu nu-i aici domnișoara Keminger, spune-mi o vorbă, liniștește-mă căci sînt chinuit în fiecare clipă; nu mai am liniște... Nu i-am spus că-l iubesc... dar de iubit îl iubesc. Asta-i cea dintăiu iubire a mea, domnișoară Amalie... Și într'o zi, am să-i spun: Tu ești cea dintăiu iubire a mea—am să-i spun—pe nimeni afară de tine n'am să iubesc... Tu ești idealul meu. De mult aștept o inimă care să mă nțeleagă... Acuma s'a sfîrșit!... Așa am să-i spun!

— Aşa ai să-î spui ? murmurai eu cu uimire. Şi durerea grea de la ceafă îmi creştea. Nu ştiam ce să mai întreb.

— Da, aşa am să-î spun ! răspunse cu tărie Margareta. Eu iaă o hotărîre. Zic aşa : Pină la mormînt... In mine nimic nu se poate schimba.... Eă înţeleg veşnicia... Asta voiam să-î spun... Tu trebuie să mă înţelegi, domnişoară Amalie... Am fost aşa de veselă toată ziua. N'ai văzut cum rideam cu tata, pe urmă cum rideam de Petrişor ! Dar cu el n'am vorbit... El se uita din partea cealaltă de masă la mine... şi avea în ochi întrebarea lui... Şi eă îmi şopteam în mine dar tăceam şi-l priveam neclintită. Îmi şopteam : Il iubesc... "

Am avut un gemăt. M'am aplecat spre dinsa, am apucat-o de braţe şi mi-am plecat fruntea pe umărul eă sting. Plingeam. Puteam înfirşit plînge, fără să ştie ea de ce. Puteam să plîng cu durere şi cu minie.

"Tu eşti fericită, îi spuneam ; te-am înţeles... Am văzut că-î strălucesc ochii... Ş'acuma parcă eşti bolnavă... De ce plîngi ?..."

Plîngea şi ea. Vorbea repede, aţîţată :

"N'am nimic, dar îmi vine aşa... Poate de bucurie. In fiecare clipă mă gîndesc la vorbele lui, la privirile lui, —şi-l visez noaptea... Parcă suspină şi mă'ntreabă... Astă noapte parcă-mi zicea aşa : Eu am să mor, Margareta..."

Fetiţa tăcu. Mă privea zîmbînd. Avea ochii în lacrimi şi era fericită.

Dar eă nebuneam. Mă simţeam prinsă ca'ntr'un virtej. Şi mi se umplu privirea de ură. Deodată uram pe fiinţa nevinovată care stătea lingă mine. In să, îmi trăseî minile, mă ridicai în picioare. O uram. N'o mai puteam atinge. Ea mi-a luat toată bucuria, ea mi-a luat toată puţinţa singurii mele bucurii. Am rămas iarăşi fiinţa fără noroc, pribeagă în lume, sfişiată, batjocorită, luată în ris de toţi, fără prietini, fără cămin ! Şi uram şi pe omul acela —pe care ea îl iubea. Şi el mă înşelase. Mai ales el mă înşelase. Eă citisem atîtea în privirea lui ; citisem ce era în sufletul meă. Dar în privirea lui nu era o lucire pentru mine, privirea lui se îndrepta spre mine ca'n spre un lucru mort. Simţeam cum mi se răzvrăteşte sufletul. Nu voiă putea să măî staă lingă dînşii, căci nu voiă putea să le fac rău. Va trebui să-mi rod inima zi cu zi stînd lingă dînşii. Şi nu voiă putea să staă mult lingă dînşii, căci îi urăsc de moarte, căci eă mi-au adus cea din urmă şi măî cumplită nenorocire.

Se tălăzuiau simţirile acestea în mine, —şi inima îmi era răcită, ca de ghiaţă.

"Cum te uiţi tu la mine, domnişoară Amalie... vorbi încet Margareta.

— Cum mă uit ? Mă gîndesc, răspunseiă eu repede, fugînd în lături cu privirile ; mă gîndesc cum s'au făcut lucrurile acestea... Noi totdeauna am fost împreună. Şi domnul Crivăţ vorbea măî mult cu mine.... N'aşî fi crezut nici odată că te iubeşte..."

Vorbeam încet, rece; glasul meu parcă avea înmădierea unui șuier.

„Tu n'ai fost cu noi de două trei ori, domnișoară Amalie... Atuncea, seara, cind te-ai dus pe iaz, Artur a îndrăznit, și vorbea așa de încet...”

— Bine, atuncea mi-ai spus cum a fost. Dar a doua oară?...
Margareta mă privea mirată.

„A doua oară, te-am dus pînă la ușa odăii tale... Tu nu înțelegeai... Și te-am lăsat,—iar eu am ieșit în cerdac... Eram singură, și răsărea luna... ieșea deasupra pădurilor... Eu mă gindeam: Dacă ar veni acum Artur?... Sînt singură... Și luna avea o lucire misterioasă... Numai privighitorile nu cîntău, și așteptam să cînte... Stam răzimată de un stîlp, și o lumină de aur creștea în jurul meu... Ș'atuncea deodată l-am simțit lingă mine... Îi luceau ochii... Și'a aplecat fruntea, ș'a zis: Singurică ești?—Și parcă-mi era frică de glasul acela șoptit...”

Se opri. Cu inima înghețată o întrebai. Parcă mă bucuram de durerea-mi cumplită:

„Și ce ți-a spus?”

— Nu, mi-a spus nimica... Mi-a luat mina într'a lui... Și eu mi-am lăsat-o... Mi-o mîngia... Și-i simțeam cum îi tremură degetele... Pe urmă abia l-am auzit cind mi-a zis: Tare-mi ești dragă!...”

Întrebai scurt: își făcea loc, prin glas, ura:

„Și nu te-a sărutat? Nu ți-a cuprins tîmplele nu s'a plecat spre tine?... Așa se face în asemenea împrejurări...”

— Cît ești de ciudată, zise Margareta, și se ridică în picioare. Cît de repede vorbești, și aspru... Să nu mă spuî mamei, nici tatei... Eu ți-am mărturisit numai ție ce am pe suflet... Tu-mi ești singura prietină bună... Altcuiva n'am cui spune, și simțeam nevoia să împărtășesc cui-va dragostea mea... Tu ești bună, tu mă înțelegi...

Nu, nu m'a sărutat, n'a îndrăznit... Dar putea să îndrăznească, urmă ea cu liniște și privirile grele, se aprinseră iar; de ce să mă sărute?... Nu i-am spus că-l iubesc, dar atunci trebuia să înțeleagă... Noaptea era foarte liniștită și luminoasă și putea să vadă în ochii mei... Dar putea să înțeleagă și din tremurul care deodată mă cuprinsese... A înțeles; de aceia n'a mai spus nimica... Ș'am stat amîndoi, în picioare, alături, în lumina lunei...”

Margareta tăcu. Se gindea. Întrebai cu greutate:

„Dar a treia oară?... ”

— Ce a treia oară?

— A treia oară cind ați fost singuri...

— A treia oară a fost azi dimineață... Tu încă nu te sculaseși... Tu dormi totdeauna mai tîrziu decît mine... M'am dus eu spre dinsul. Venea în grădină... Și i-am spus: Te rog să

te gîndești mult la ce spui... Eū mă gîndesc... Vorba mea e ca plumbul, se duce la fund... nu se mai întoarce...

— De ce i-ai spus vorba asta ?

— I-am spus-o, să știe... Eū iubesc... cum să-ți spun eū, domnișoară. Amalie ?... Eū...cînd m'am simțit fericită, cînd am simțit înfiorîndu-mi-se de dragoste sufletul, am început să plîng... Eū așa iubesc... Nu pot să-ți spun lămurit..."

Eū zîmbeam. Imi venea să rid cu răutate. Dar trebuia să zîmbesc cu prietenie, să înțeleg.

Copila iar rămase privind înnainte, în necunoscut. Acuma parcă nu mă mai vedea. Zimbea cătră grozava ei fericire.

Nu știu cum am ajuns în odaia mea. Am întors cheia în broască. Voiam să fiu singură ca într'un mormint. Am lăsat stururile și s'a făcut întuneric. M-am îngropat cu obrazul în perini și am început a plînge. Nu mă mai puteam opri. Plîngeam cu sughițuri ; parcă trebuia să plîng pînă la cea din urmă suflare. —Toate, toate s'au dărimat într'o clipă, toate visurile. În neștiința mea eram fericită. Mai bine muream fericită, mai bine nu mă ajungeam clipa asta de amar.

Și tirziū, obosită, m'am întors cu fața în sus. Ochiū seceră. Isprăvisem lacrimile, dar eram zdrobită. Parcă fusesem la o înmormintare. În adevăr la o înmormintare fusesem. Și ura, ura tremura în mine. Ea mă lega de viață. Nu înțelegeam de ce trebuie să urăsc ; nu înțeleg ce vină pot găsi unor ființe care nu mi-au făcut nimic ; dar dacă nu erau, n'ași fi fost așa de nefericită. Acuma chinul meu e pricinuit de ei, de fericirea lor, de dragostea lor. Și-i urăsc.

M'am sculat cu greu, ca după o boală. Mă dureau toate incheieturile. Am luminat geamurile ; apoi mi-am răzimat fruntea înfierbîntată de-un ochiū de fereastră. Și stăteam așa privind înnainte. Prin cerdac trecură deodată ei. Trecură alături pe dinaintea geamului, aproape de mine. Într'o clipă le-am văzut ochiū. Le-am văzuț și mișcarea buzelor. Și m'a cuprins un tremur.

Nu măi puteam răbda. Mi-am stropit repede obrajiū și ochiū cu apă rece. M'am așezat în fața oglinzii apoi. Eram palidă, parcă eram bolnavă. Mă priviū mult. Parcă aveam fire albe în păr. Eū știam că n'am.—Parcă am zbîrcituri lingă ochiū. Am plîns prea mult. Dar acuma m'am răcorit ; și trebuie să fiū stăpînă pe mine.

Mi-am dat buzele și umeriū obrajilor cu puțin roș—găsit în cufărul meu cel trist și vechiū care, desigur, iar își va începe călătoriile spre țărniuri necunoscute. Tristă soartă are cufărul meu !

M'am pudrat cu îngrijire ; mi-am așezat mai bine decit totdeauna părul ; și-am eșit afară. Crivăț și Margareta nu erau în cerdac. Începuī să-i caut. Petrișor mă striga din grădiniță :

„Domnișoară Amalie.... vină să-ți arăt un boboc frumos de trandafir....“

Strigăi veselă :

„Vin îndată, într'o clipă.... Unde-î Margaretă ?....“

— Margaretă s'a dus în livadă.... Acù a trecut....“

Pornii domol spre livadă. Într'un colț al cerdacului sta Ecaterina Bălușescu. În grădiniță mai erau ciți-va oaspeți. — Cînd nu mă mai puteau vedea, iuții pașii. Mă furișam repede printre tufe de zmeură și de mure, printre desigurile de liliaci. — Deodată mă oprii. Îi zării printre trunchiurile cafenii ale copacilor în bătaia piezișă a asfințitului. Mergeau încet. Poate vorbeau. — Ieșii din tufisuri și pornii repede spre ei. Se întoarseră, cu obrazurile luminate. Cînd mă văzură, se reculeseră, lumina de pe fețe li se trase parcă în suflete. Grăbiră pașii.

„Unde ai fost ? zisei eu cu un zimbet. V'ai plimbat ?“

— Da, domnișoară Amalie, zise Crivăț și începu a rîde.... În rîsul acela mi se înfiora inima de amărăciune. Găseam crud rîsul acela, îl găseam fără milă și fără rușine.

— Duduie Margaretă, zizei eu cu liniște, e vremea să ne începem și micul nostru sfat de după amiază.... Să mă iertați că vă turbur, dar altfel s'ar supăra cucoana Irena...

— Mama ? de ce să se supere ?.... Mama nu se supără.... răspunse Margaretă.

— Ba da, draguță. Ș'acuma m'a întrebat de tine.... Și Petrișor mi-a spus că ai intrat în livadă cu domnul Crivăț....

Spuneam o minciună. Mi se urca în obraji singele, dar știam că nu se va cunoaște sub roșul pe care-l scosesem din cufăr și mi-l întinsesem pe față, ca să-mi ascund mișcările prea aprige ale sufletului. În mine vorbele aveau răutate, dar glasul îmi era plin de dulceață.

„Să mergem, duduie Margaretă, pe urmă nu mai avem vreme....“

Crivăț avea o mare părere de rău în ochi, iar eu aveam cea dintăi bucurie a urii.

În odaie, destul de veselă și de prietinoasă, luaî între degetele mele mîna copilei și întrebai :

„Ei, fetițo ? i-ai spus ?....“

— I-am spus, șopti ea. De-acù s'a sfîrșit. I-am spus hotărît.... Eu spun hotărît și limpede....

— I-ai spus ? cum se poate ?....“

Rideam. Margaretă se uita la mine mirată.

De ce rizi tu, domnișoară Amalie ?.... Astăzi ai avut un ris ciudat pe care nu ți l-am auzit niciodată.... Și de ce mă privești așa ?....

— Ți se pare, fetițo, zisei eu încet, cu liniște. Îmi bătea inima. „Ți se pare....“ Și o trăsai spre mine, îmi apropiai buzele de fruntea ei lucie și o sărutaî.

„Poate ești bolnavă, domnișoară Amalie.... Ți-s buzele reci...”
Atunci nu mai putui să mă țin. Incepuî să rid cu hohot.

„Se poate... da... Poate-s bolnavă.... Buzele mele-s reci....
Dar nu mi-ai spus ce s'a mai întimplat.... Nu mi-ai spus dac' a
îndrăznit..

— Ba a îndrăznit, zise gravă Margareta. De ce să nu îndrăznească? I-am spus că-l iubesc și eu..... și m'a sărutat...

— Bine, bine, zic eu veselă. Acuma să ne ocupăm de ale noastre.... Avem o lecție de istorie și una de geografie.... Acestea, nu-î așa? aū mai puțină importanță.... Asta nici nu se discută. Ce importanță pot să aibă studiile? Tinereța noastră are alte dorinți, tinereța noastră cere iubire grozavă.... Dar să ne facem lecțiile... Nu vreaū să se spuie că fur banii *stăpînilor* mei....“

Ochii copilei se întunecară și se umeziră de lacrimi, dintr'odată. Eū nu vedeam. Eū răsfoiam foile unei istorii.

Margareta dădu cartea la o parte, mă apucă de mină. Șoptea repede și mă privea țintă :

„Domnișoară Amalie! pe cine urăști tu? poate mă urăști pe mine? Il urăști pe Crivăț?... Am înțeles, am înțeles... Trebuie să ți se fi'ntimplat o nenorocire....

— Nu, nu, nu.... strigam eū innăbușit. Sint bolnavă... Altcceva n'am nimic...” Imi ardeau ochii în cap. Parcă aveam în orbite scinteii. Și minia neputincioasă mă înfiora.

Căci nu puteam nici să mă prefac, nici să mă răzvrătesc și să lovesc....

VII.

Oaspeții trebuiau se plece, după o destul de îndelungată ședere. Și înainte de a pleca ei, cuconu' Tudorache a avut gust să facă o petrecere. În cerdac, într'o seară, deodată se strecurară umbre și viorile începură să adie. Eram cu toții la masă, sub bolta de viță; Gavril aducea niște fripturi ca acelea. Toți își lăsară furculițele și cuțitele și începură să bată din palme :

„Bravo, cucoane Tudorache! bravo! Ai avut o idee genială...”

Iar Petrișor, uitindu-și ochelarii lui și gravitatea, își zbirli părul cu amindouă minile și începu să răcnească: „Uraaa!... să trăiască cuconu' Tudorache!...”

Lăutarii cîntău cu foc... Masa se isprăvi mai repede decît de obicei, — în salonul cel mare se făcuse din vreme loc; cu toți se grăbiră într'acolo, și intrară cu ochii veseli în lucirea tremurată a luminărilor.

Mai ales domnul Artur Crivăț era vesel. Se grăbi, cu brațele întinse, spre duduia Margareta. Și ea, albă în mătăsurile ei filiftoare, părea ușoară ca un fulg și plutea ca într'un vis. Cînd începură să joace, am avut stringerea mea de inimă și fiorul de venin care mi se ridica în piept. De zile întregi îi urmăream, de

zile întregi mă chinuiam, ș'acuma nu-mi puteam deslipi ochii dela ei. Stăteam într'un colț. Știam că sint palidă ca o moartă, dar, ca întotdeauna, avusesem grijă să-mi dau cu roșu obrajii. Și pe lângă mine trecu, murmurind melodia pe care o trăgeau pe viori lăutarii, cuconu' Tudorache. Ridică în sus brațele, frământându-le, se lăsă spre cucoana Irena, și, ajuns în fața scaunului ei, făcu un compliment adînc.

„Noi ne ploconim adînc! zise el vesel. Ca în vremurile vechi...”

Cucoana Irena încercă să se apere rîzînd,—apoi, cași cum ar fi fost luată pe sus de-o furtună, porni în brațele boierului. Trecu și cucoana Ecaterina Bălușescu, cu ochii ațintiți înainte, dusă de domnul Pontescu. Ochii ei priveau în toate părțile numai asupra mea nu se opreau.—Și deodată sosi și înaintea mea repede, lunecînd ca pe patine, domnu Costică. Îmi făcu un compliment, apoi își întinse palmele ca și cum mi-ar fi pus înainte o tablă.

„Domnișoară Amalie, te rog să mă faci un moment fericit...”

Nu puteam să stațu locului, nu puteam să nu-i dau mina,—și pluteam și eu acum în legăturile valsului, dar nu pierdeam din ochi pe dușmanii mei. Crivăț își inclinase ușor capul, și șoptea. Parcă auzeam și eu cuvintele lui de dragoste și aveam înfiorări. Iar Margareta închidea din cînd în cînd ochii,—și cînd îi deschidea păreau mari și ardeau ca două văpăi.

Simțeam că mă înăbuș. Nu mai vedeam pe cavalerul meu. Nici nu știu cînd am căzut pe un scaun. N'am auzit vorbele rezezi pe care mi le spunea Costică, nici visul lui. Stăteam ca amețită, melodia viorilor îmi vijia adînc în urechi. Dar de văzut vedeam,—și înțelegeam că fetița trebuia să se bucure sălbatic de viață. Mă durea inima, dar înțelegeam: Fra frumoasă și ușoară ca un inger. Abia atingea dușamelele, și părea că nu mai oboșește. Acuma toți conteniseră; dar ea striga subțirel: Înainte!—și toți o priveau uimiți. Incremenise lângă mine și Ecaterina Bălușescu,—și privea neclintită, țintă, spre fericirea aceia plutoare care mie îmi zdrobea inima.

Nu știu cînd s'a sfîrșit petrecerea. M'am strecurat în odăița mea și am plîns multă vreme, ghemuită pe divan. Iar a-doua-zile m'am sculat tirziu, trudită. În curtea boierească era tăcere. Nu vedeam capete la geamurile odăilor, nu zăream pe nimeni în grădiniță. Plecaseră oaspeții. Dar prin lumina soarelui de dimineață, pe năsipul unei cărări, veneau spre mine Ecaterina Bălușescu și Margareta.

„Te-ai sculat cam tirziu, domnișoară Amalie...” îmi zise zîmbind fetița.

Eu n'am răspuns. Ecaterina Bălușescu trecu înainte liniștită. Margareta se opri și mă apucă de braț. Mă întoarse încetinel în loc:

„Domnișoară Amalie, zise ea privindu-mă cu luare-aminte, cū sint fericită... Aseară, mai ales, simțeam în adevăr cum mă

pătrunde ceva din necunoscut, o înfiorare... Asta trebuie să fie simțirea fericirii... De ce ești tu tristă?... Eu nimănui n'am spus; numai ție m'am destăinuit... Și de multe ori ai niște priviri care mă sperie... Tu mie îmi ești dragă; eu nimănui în viața mea n'am făcut nici-un rău... Nu se poate să mă urăști...

— Nu, nu te urăsc... strigai eu deodată cu durere, cuprinzindu-î mijlocul... Cum ar putea să te urască pe tine cineva?... Nu te urăsc... dar sînt mîhnită... Eū ca mină iar am să plec, și aceea am avut și eu cîteva zile de liniște...

— De ce să plec?

— Se înțelege că am să plec... Și tu, duduie Margareta, ai să plec... Eū n'am să mai am nici-un rost...

Tremuram spunînd minciuna asta, și închideam ochii.

„Nu, nu te mîhni, zise fetița cu ochii umezi. Te iaū cu mine... Numai dacă vrei să vii...”

Eū o priveam neclintită, înghețată.

„Nu, nu se poate, vorbi repede Margareta, ai o privire care mă înfioară... Ai o altă suferință... Eū am înțeles dela început... Mie mi-î milă de tine domnișoară Amalie, nu te uita așa la mine... Știi că-mi ești dragă...”

Nu puteam să rostesc un cuvînt. Ublam așa alături, privind în pămînt. Abia tirziū putui să rostesc:

„N'am nimica, Margareta... Sînt cam bolnavă, dar are să-mi treacă...”

Duduia Margareta nu-mi mai zise nimic; umblam acuma liniștite și vorbeam despre altele. Așa ne întoarserăm acasă. Așa a fost în ziua aceea și'n multe alte zile de lacrimi...

La două trei zile, venea Crivăț. Sunău clopotele cailor, harapnicul vizitiului pocnea de două ori, fugarii intraū repede pe prundul aleilor, trăsura se oprea scurt, și Crivăț sărea sprinten, cu privirile vesele. Îndată fugeam undeva, la întuneric, la liniște, — undeva unde cel puțin o vreme nu mai vedeam, nu mai auzeam pe nimeni.

Dar întîmplările necunoscutului pîndesc în umbră. Nenorocirile sînt repezi ca furtunile primăverii. Abia am putut să mă reculeg ca să scriu cu greū, cu amar aceste cîteva pagini chinuite.

Sedeam singură în după amiaza caldă în luntre, între sălcii, și citeam. Cercam să citesc, dar gîndurile mele năcăjite băteau cărări cunoscute. Numai zboruri de musculițe înfiorău oglinda încremenită. Și șoapta frunzișilor tremura ușor, și mi se strecura în suflet, îmi mai ogoia durerea care mă rodea.

Deodată aud foșnete. Aud glasuri. Nu m'am întors dela locul meu, am încremenit acolo. Cunoșteam glasul lui Artur Crivăț, limpede, ușor, parcă se strecura printre frunzișuri și-și făcea loc pînă la mine. Pe cellalt glas îl cunoscuî curînd : curat, scurt și tăios... Era glasul Ecaterinei Bălușescu.

Treceau amîndoi pela spatele meu, prin desîșul unei alei.

Îmi bătea greu inima. Mă temeam să nu mă vadă. Stăteam ghemuită și neclintită, ascultînd.

Glasul lui melodios: „Te rog să mă ierți, Cati, că n'am putut să vin ieri.. De aceea ești supărată?... Mergem de o jumătate de ceas și nu voiești să-mi spui... Ce ai? De ce ești mîhnită?...”

— Am început a înțelege ceva, răspunse ea cu glasul tăios și parcă-i vedeam privirea liniștită și tare. Eă tac, dar privirile mele cercetează... De cîteva zile cercetez pe fetița lui Tudorache... O descos în toate felurile... și înțeleg că trebuie să fie ceva... Să nu te aperi, să nu te aperi, mie să-mi spui limpede... Eă știi cu cită patimă te iubesc, știi cit m'am chinuit ca să ne putem întilni, ca să îndepărtiez totdeauna, regulat, pe bărbatu-meă... Știi că toată averea mea se duce... Nicî nu-mî pasă de avere, nicî de nimic... Eă pe tine te iubesc, și știi cum... Nimenî nu înțelege, nicî poate n'are să înțeleagă; eă sînt o ființă tare... Trebuie să-mî spui adevărul. Am înțeles. Pe mine nu mă interesează decît un lucru, dacă ești al meă, dacă veî fi al meă...

— Dragă Cati, dragă Cati, șoptea sfios Artur. Știi că te iubesc... Ce dovadă vrei să-ți mai dau?... Ceia ce spui tu e o copilărie... Să zicem că vreau să mă însor... Despre asta am mai vorbit și am rămas înțeleși... Noî rămînem ceia ce sîntem... O fericire ca a noastră nu se sfarmă nicî atunci...”

Am mai auzit cuvinte. Am auzit făgăduinți. Am auzit amintiri despre iubirile lor, despre nopțile lor de iubire; pe urmă am rămas neclintită, zdrobită în barca mea, și luminî fosforice parcă-mî fugeau clipind pe dinaintea ochilor.

Vra să zică asta-i fericirea copilei! Asta-i fericirea ei cea mare?—Ce simțeam în mine? Parcă o bucurie sălbatică îmi fierbea în piept,—pe urmă m'am înspăimîntat de bucuria mea. Și m'am trezit gîndindu-mă tot tristă, tot chinuită, tot ființa pribeagă și fără noroc.

Căutam să mă reculeg. Ce să fac? ce pot face? N'am să spun Margaretei, am s'o las să se bucure de iubirea ei. Ah! să se bucure cum m'am bucurat eă. Să se zvîrcolească, să-și ude perina de lacrimi, să-și simtă inima de ghiată și de foc. Căci va trebui să afle într'o zi. Nu va afla azi, dar va afla minî. Va trebui să afle. Și se va deștepta din visul ei!

Dar de ce mă bucur? Simt o plăcere bolnavă să mă bucur. Înțeleg că totul s'a sfîrșit, că și bucuria tinereții ei s'a zdrobit,—și mila încă nu și-a făcut loc prin suferința mea cumplită.

Stăteam așa cugetînd. Și murmuram: Ce să fac?—Și nu puteam să iaă hotărîrea.

Incet, ca purtată de o putere, am venit spre casă. Ceva mă mină spre copila lui cuconu' Tudorache. Am intrat în odaia ei. Umbla neliniștită de la ușă pînă la măsufa din fața ferestrei

„Ești încă în casă? i-am zis eă. De ce n'ai ieșit încă? Nu știi că a venit Crivăț? Dezdedimineață a venit. S'a sculat cu noaptea în cap... L-am văzut...”

— Știu că a venit, îmi răspunse copila, și așteptam să-l văd... De obicei vine să-mi deie bună dimineața... Acuma n'a venit..."

Eu zîmbeam. Îmi venea să-i strig: „Ești știu, drăguță, de ce n'a venit să-ți deie buna dimineață!” Dar mă stăpîneam,—și o întrebai cu liniște:

„Și de ce să-ți neliniștită?... Omul poate-î obosit puțin... De-abia a sosit... Lasă-l să răsufle oleacă...”

— Adevărat... murmură duduia Margareta, și se plecă peste masă, ca să privească afară pe fereastra deschisă. Neliniștea mea n'are nici-un rost...”

Eu mă gîndeam: Acuma pot să-i spun... Iată, pot să-i spun încetul care-î fericirea ei, pentru ce bucurii a ajuns pînă în ziua aceea, pentru ce a trăit și pentru ce va trăi de-acum înainte. Va înțelege și ea ce-î suferința!

Dar nu puteam. Aveam pornirea; dar o încleștare a sufletului mă mai oprea.

Zisei cu voce obosită:

„Haide să ne plimbăm... Se ridică soarele...”

Aveam o nădejde ascunsă,—că vom întîlni pe Crivăț și pe Ecaterina Bălușescu. Îi vom zări deodată la o cotitură. Atuncea mă voi opri și voi strînge de braț pe copilă. Eram sigură că va da un țipăt și se va îngălbeni ca o moartă. Așa am suferit și m'am zbatut și eu cînd m'am prăbușit de sus, ca o biată pasere rănită.

„Să mergem, să mergem”, șopti fetița. Și orice mișcare îi pieri ca prin farmec.

Nu știu ce i-am spus în tot timpul plimbării noastre prin livadă. Trebuie să fi vorbit despre foarte multe lucruri. Nu-mi mai aduc aminte. Știu numai că cercetam cu ochii toate ungherele, toate tufișurile. Nădăjduiam să văd pe cei doi,—dar nu-î vedeam, nu erau nicăieri.

Și deodată tresării ca săgetată. Crivăț ne ajunsese pe la spate, și acuma, trecut înaintea noastră, ne saluta larg cu pâlăria de paie și cu glasul melodios.

Voiam și eu să zîmbesc... Înceai să zîmbesc... Apoi îi lăsaî singurî; mă bucuram în mine pentru ce va fi, și, cu sufletul sfîșiat totuși, pornii singură spre casă, făcută și gînditoare.

Toată ziua am stat la pîndă. Aveam o ciudată pătrundere acuma. Și vedeam deslușit ca niciodată privirile Ecaterinei Bălușescu îndreptate spre Crivăț. Le înțelegeam bine, știam ce spune fiecare privire, cașicum ar fi fost întovărășită de cuvinte limpezi. Urmăream cu ochii și pe fetiță. Ea era pierdută în bucuria ei: asta i-o vedeam în ochii mari. Dar nimeni nu i-o bănuia.. Nici cuconu' Tudorache, nici cucoana Irena. Fetița știa să-și închidă, și să-și ascundă bine comoara.

Dar eu vedeam și privirile lui Crivăț. Privirile lui se ținteau în răstimpuri asupra doamnei Bălușescu. Aveau o rugă, plină de dorință.—Și foarte limpede înțelegeam totul: înțelegeam

că aŭ avut puțină furtună în legăturile lor, că nu s'aŭ împăcat cu desăvârșire, că el cerea ceva de la dinsa... Știam ce cere, știam foarte deslușit. Și eram sigură că ea îi va răspunde ușor: da... Și știam că diseară Margareta va putea să vadă unde se duce prin întuneric Crivăț.

Eram foarte veselă după masă; mă despărțeam destul de des de fetiță, intram des în livadă, și cercetam cu ochii. Și am știut când s'a dus spre lac Ecaterina Bălușescu, am știut când s'a dus Crivăț... Pe urmă l-am văzut venind, foarte vesel.—Și mă cutremuram: Știu. Deseară ea îi va deschide ușa... femeia pe care am urit-o de la început... Acuma uram mai multă lume. Acuma uram pe toată lumea. Dar mai mult uram pe cei mai de-aproape.

Acesta a fost tot planul meu. Imi aduc aminte foarte bine, că nimica altceva nu mai cugetam. Am lăsat să treacă încet-încet ceasurile; când pleca Crivăț de lângă fetiță, mă așezam eu lângă dinsa. Și pe urmă a venit amurgul, a venit seara, ne-am așezat la masă. Nu știu ce mi-aŭ spus unii și alții, nu știu ce am spus eu. După masă, Crivăț s'a plimbat puțin cu noi, apoi ne-a lăsat:

„Mă iertați, nu-i așa? Vă rog să mă iertați, zise zîmbind. Trebuie să scriu cîteva scrisori... Am de studiat și cîteva procese...”

Fetița-i zîmbi: „Bine...”

Și el se duse. Dar eu știam tot ce va face. Știam că peste o jumătate de ceas, când toată lumea se culcă, el va stinge lampa în odaia lui și va ieși în coridor. Acuma imi aduceam aminte de unele zgomote ușoare ale nopții, în vremea când aveam oaspeți... Pricepeam; multe lucruri pricepeam.

Parcă eram bucuroasă. Zisei cătră duduia Margareta:

„Noi mergem să ne plimbăm...”

Am pornit amîndouă. Ne-am plimbat, am ajuns și pe malul iazului,—nu vorbeam nici-un cuvînt despre dragostea ei. Apoi ne întoarserăm, și într'un tirziu ne oprirăm. Mă oprii eu, mai bine zis, pe o bancă, supt un uriaș ulm bătrîn. De pe banca aceea vedeam o singură lumină la ferestre,—și știam că aceia-i lumina din odaia Ecaterinei Bălușescu.

Fetița mă'ntrebă două, trei lucruri fără însemnătate. Apoi tăcu. Știam că are o părere de bine,—văzîndu-mă schimbată, mai bucuroasă, după atîtea zile întunecate.

Fereastra aceea unde era lumină se deschise. Ecaterina Bălușescu era în capotu-i ușor, alb;—se plecă spre grădină, parcă asculta gînditoare înfiorările nopții. Rămase apoi acolo, cu fața în umbra care năvălea din grădină, cu odaia plină de lumina nemișcată a lămpii.

Eu tremuram. Fetița voia să se miște, să întrebe ceva. O apucaî repede de mîna. O strînsei de degete. Ș'atît a fost. Într'o clipă acolo, în fund, ușa odăii s'a deschis,—și'n lumină s'a arătat Crivăț. Ecaterina Bălușescu s'a întors repede, s'a sculat în picioare, a întins mîinile spre el. Și lumina s'a stîns deodată.

Priveam cu ochii mari, cu inima strînsă.—Lîngă mine, pe

bancă, duduia Margareta n'a țipat. Prin întuneric, n'am văzut dacă s'a îngălbenit ca o moartă. Dar m'am îngrozit, mi s'a răcit moalele capului. O simții căzută deodată peste brațele mele. Îi pipăii fruntea rece, — și deodată înfeleseî ce lovitură cumplită dădusem. Eram plină de întuneric și de groază, tremuram și plingeam. Voiam să alerg spre casă, să țip.

Deodată aud glas lângă mine :

„Domnișoară Amalie...”

Era un glas așa de stîns, o adiere de durere numai. Toate pornirile mele de răutate și de ură se topiră, eram numai o biată ființă nenorocită, care tremura prin întuneric.

„Ah ! domnișoară Amalie, domnișoară Amalie... zicea încet copila prin întuneric. Ce-ai făcut ? Acum înțeleg de ce m'ai ținut aici, pe bancă...”

Sta rezimată de mine și gîlția. Apoi se îndreptă ; se îndrji să se ție dreaptă în picioare. Și ochii, prin noapte, îi luceau straniu. Parcă erau ochii sticloși ai unei moarte.

„Ah ! domnișoară Amalie... S'a isprăvit... Toate s'au sfîrșit... Pe cine am iubit eu ?... spune, ce-am iubit ?... Grozav mă doaré... Acù văd că am iubit numai ceva ce era în mine, o inchipuire... Dar lumea-î altfel...”

Nu mai putea. Dar sta neclintită.

„Nu face nimic... suspină ea încet, așa de încet, cu atîta disperare, încit mă dădui îndărăt îngrozită. Nu face nimic !...”

O simțeam prin noapte că privește spre odaia unde se stinsese lumina. Apoi porni.

„Unde te duci, duduie Margareta ?...”

— Mă duc să mă răcoresc... vorbi ea trudită. Pe urmă mă duc să mă odihnesc... Nu mai pot... Nicî nu pot plinge... nicî nimic... S'au sfîrșit toate...”

Mergeam după dinsa. Plingeam și tremuram : Ce-am făcut ! ce-am făcut !...

„Nu-î nimic...” zise iar, repede, copila.

Mergea cu pași siguri prin umbra alcelor. Răsărea luna, — și strecura lișii palide de lumină în poieniță. Lacul, argintat, se gicea prin țesătura de ramuri. Mergeam în urma fetiței, și eram rece, sloi. Nu puteam să iașu nicî o hotărîre. Aveam în mine un simțimint de mare primejdie, dar nu puteam să iașu nicî o hotărîre.

„Să mergem acasă, să mergem în odaia ta să te culc, duduie Margareta...” izbutii eu să strig. Dar fetița ajunsese pe opust și sta dreaptă în lumină. Privi o clipă neclintită spre malul negru al lacului, în partea cealaltă, apoi dintr'odată căzu în apă, cu brațele întinse înainte, prin lucirea palidă de lună ; ș'o clipă undele se zvîrcoliră, ca'ntr'o fierbere.

Am început să răcnesc. Ca o nebună urlam și alergam printre copaci, deadreptul, spre casă. Nu-mî mai aduc aminte ce strigam. Nu știu cum am avut putere s'ajung undeva, unde mă impresurară capete cu ochii speriați. Nu știu ce-am strigat ge-

mind ca de moarte. S'au aprins facile in grabă, care începură să tremure spre lac prin livezi. Eū imi zmulgeam părul și plingeam. Dar zadarnic plingeam.

Și n'am văzut-o decit încă odată, atuncea cind au izbutit s'o scoată oamenii curții din apă, tirziū, in zori de ziuă. Plingeaū cu amar cuconu Tudorache și cucoana Irena căzuți la pământ; și fetița sta intinsă, senină la față, dreaptă, albă, cu sprincenele ei încruntate, hotărîte.

.....

1 August.

Ș'acuma ce-am să fac?... Nu știu ce-am să fac. Plinsul și durerea mi-au îngreuiat inima. Imprejuru-mi e o tăcere pustie, care mă îngrozește. Părinții au rămas singuri. Artur Crivăț și cu Ecaterina Bălășescu au plecat spre alte zări. Eu mă simt fără putere și mai singură decit oricind. Aștept. M'am așezat pe cufărul meu de pribegie, și aștept să plec într'o parte oarecare a lumii, nici eū nu știu unde. Dar mai întâi am să mă duc la mormintul duduii Margareta: Am să-i duc flori și am să-i aprind o candle. Ea, cu sufletul ei drept și tare, mai degrabă decit mine a găsit calea cea adevărată, in valea aceasta a suferințelor.

Mihail Sadoveanu

Contesa de Noailles ca prozatoare.

Compatriota noastră, contesa de Noailles, este o personalitate însemnată a literaturii contemporane. Nici o rază de lumină, însă, din nimbul ce licărește deasupra părului său, nu se furișează din depărtări și spre noi. Poeta ne-a uitat. Copilăria ei n'a fost legănată de piraiele munților noștri, de freamătul brazilor și de șoaptele dulcii noastre limbi; ursitoarele nu i-au împletit o cumună din stejarul carpatin. Înstrăinată de cerul, de limba, de copacii și de florile noastre, ea nu le-a arătat nici o părere de rău. Un alt pământ primitiv și fermecător a strins-o în îmbrățișarea lui, statornicind-o pentru totdeauna. În toată opera ei pasionată și dureroasă nu vom găsi așa dar un singur strigăt de dor, o singură întindere de brațe către ceva pierdut. Icoana țării noastre s'a șters cu totul din sufletul ei, ca un vas, ce se clatină în depărtatele neguri hiperboreene, pierzindu-se apoi în noaptea neagră.

Cu toată adaptarea sa, însă, la graiul, sufletul și literatura patriei adoptive, în vocea poetei răsună încă o înmădiere neobișnuită; oricât ar cunoaște tainele limbii, în versurile ei bate un suflet învăpăiat și un ritm tumultuos, ce sînt străine de senina și limpedea poezie franceză. O parte chiar din noutatea poetei stă în exotismul său. Originea contesei de Noailles este totuși puțin cunoscută. Ea trece de obicei ca o prințesă încintătoare din Bizanț, după cum de pildă a evocat-o Maurice Barrès în prefața unei cărți. Și în loc ca acest Bizanț să-i sluture pe dinainte amintirea *celor șapte turnuri*, poeta lasă să se creadă că în vinele sale ar curge o picătură din singele străvechilor aezi homerici, —supțiată și decolorată în lunga-i trecere prin Fanar. Păstorii din valea Dunării albastre n'au decît bunul simț și îndrăzneala, pe care le-o recunoștea La Fontaine; ei nu pot face însă o strălucită origine poetică. De aceea contesa de Noailles nu-i cîntă; imaginația ei rătăcește mai de grabă pe Cornul de aur, pe țăr-murile înflorite ale Bosforului, sau în jurul frizelor grațioase ale Partenonului, luindu-și apoi zborul deadreptul spre Grenoble, patria lui Stendhal, sau Charmettes, adăpostul lui Rousseau. Piscurile Carpaților n'o opresc în drum. Oricît ne-am sili deci să descoperim fibra națională în inspirația contesei de Noailles, e cu